

slovenski turistični film *Metoda Badjura Pohorje*, vzhodni del iz leta 1940, ki sta ga naročili Turistična zveza Maribor in Kraljevska uprava Dravske banovine ob odprtju nove ceste od Maribora do Areha na Pohorju. Ugotovitev, da je to prvi slovenski turistični film, poudarjamo zato, ker ima vse prvine tega žanra, poleg tega pa ga je izdelalo domače podjetje s slovenskimi filmskimi delavci, ima znanega naročnika, prevladujočo turistično propagandno vsebino, ob tem pa še razpoznavno umetniško vsebino.

Po drugi svetovni vojni je prva turistična filma naročila država leta 1951, in sicer Lepote podzemlja, s prikazom kraških naravnih znamenitosti, in film *Kam? Leto zatem sta bila posneta še filma Zvoneta Sintiča Izlet v domovino o obiskih izseljencev in Janeta Kavčiča 24 ur med nami*, ki prikazuje turistične zanimivosti Bleda, Ljubljane, Postojne, Reke, Opatije, Splita in Dubrovnika, ki ga je naročila Turistična zveza Jugoslavije za svojo promocijo. Med pomembnejše prelomnice v nadaljnji produkciji turističnih in potopisnih filmov lahko uvrstimo filme *Zakladi naše dežele Jožeta Bevca* iz leta 1957, v Dolini Soče Ernesta Adamiča leto pozneje, prvi igrani turistični film *Skrivnost Zvoneta Sintiča* in London od jutra do večera iz leta 1960, prvega v seriji potopisnih filmov Marjana Cilarja, ki je snemal za Unikal. Leta 1963 je Marijan Vajda za Vibo posnel serijo filmov o turističnih možnostih Kvarnerja, Bevc pa s filmom *Weekend* že nakazal tudi manj prijetne plati množičnega turizma. Leta 1965 je tudi František Čap, bolj znan kot avtor celovečernega filma *Vesna*, posnel turistični film *Piran*. Posebej velja omeniti Staneta Leonardiča, ki je v letih 1966 in 1967 posnel filma *Lep spomin* in *Veselo srečanje*, in sicer za ameriško turistično agencijo Kollander, ki je prirejala množične obiske slovenskih izseljencev v matični domovini. Leta 1980 sta Mirče Šušmelj in Viko Filač uporabila animacijo pri predstavitvi slovenskega dela turistične pešpoti v filmu *Čez tri gore, čez tri dole*. Najplodnejše leto za slovenski turistični film pa je bilo 1983, ko je Z. F. A Unikal Studio z Boštjanom Hladnikom posnel kar štiri filme, o kmečkem, tranzitnem, zdraviliškem in zimskem turizmu, z Jožetom Pogačnikom pa film *Turistične prireditve v Sloveniji*.

Kot je pokazala tradicija, ki je shranjena v obliki filmske kulturne dediščine, se slovenski turistični film, zahvaljujoč filmskim delavcem in njihovi ustvarjalnosti ter razumevanju raznih turističnih organizacij za to zvrst propagande z lahkoto primerja s tovrstnimi stvaritvami po svetu, tako po sporočilnosti kot tudi po umetniški plati.

Na treh po uro in pol dolgih projekcijah, imenovanih *Sprehodi*, *Zakladi* in *Biseri*, je bilo predstavljeno devetnajst turističnih filmov, katerih kopije hrani Slovenski filmski arhiv.

Sprehodi

Radenci, 1937, 11 min

Polno mineralne vode in še več vina.

Lepote podzemlja, 1952, Zvone Sintič, 12 min

Razsvetljena podzemna tema.

24 ur med nami, 1952, Jane Kavčič, 11 min

Ko v dobrih desetih minutah obredete vso Slovenijo.

Weekend, 1963, Jože Bevc, 10 min

...je bil in bo, tudi z gnečami na cesti.

Iz snega v cvetje, 1962, Jože Bevc, 10 min

Potep ob "bistri hčeri planin" in še z lepo mladenko povrh.

V sivi skali grad, 1960, Zvone Sintič, 10 min

Erazem Predjamski je raje kar ušel.

Sprehodi po Beli krajini, 1965, Dušan Prebil, 19 min

Brez pridnega vrtenja nad žarom pač ne gre.

Zakladi

Ormož, Jugoslovanski Gallspach, 1935, Ciril Debevc, 19 min

Kdo bi si mislil, da je bil Ormož nekdanj nekaj posebnega.

Brda, 1960, Metod Badjura, 10 min

Toliko češenj pa še nikdar.

Zima, zima bela, 1965, France Kosmač, 10 min

Tudi nekdanj je bilo: "Kdor ne smuča, ni Slovec."

Zakladi naše dežele, Jože Bevc, 20 min

... so tudi v pestrosti turistične ponudbe.

Tržič, biser med gorami, 1966, Dušan Prebil, 19 min

Mesto, ki je v turističnem smislu veliko obetalo.

Biseri

Bild aus Bad Veldes/ Slike z Bleda, 1930, 9 min

Rikljevci "verniki" na svežem zraku, s pogledom na največkrat predstavljeno turistično razglednico.

Pohorje, vzhodni del, 1940, Metod Badjura, 15 min

Kako priti z avtobusom do planinske kočice in se tam lepo imeti.

Kam?, 1952, Zvone Sintič, 13 min

Po Sloveniji vendar.

Hej čez bele poljane, 1965, Milan Guček, 10 min

Brr, ko ti sneg pade za vrat.

Skrivnost, 1959, Zvone Sintič, 15 min

"Tudi jaz bi šel na dopust, ampak..."

Mesto Kamnik in njegove lepote, 1973, France Štiglic, 10 min

Ležerno življenje pod Veliko Planino.

Piran, biser Slovenskega primorja, 1965, 9 min

Turistično-glasbeni triler.

Lojz Tršan

Arhivi in internet

Arhivska šola v Marburgu je v dneh od 9.-10. maja 2001 organizirala kolokvij o arhivskih pomagalih na internetu, iskalnikih po arhivskih bazah podatkov in o portalih na internetu. Kolokvij so sestavljali štirje programski sklopi:

- arhivi in internet,
- pregled aktualnih projektov s področja digitalizacije,
- pregled aktualnih projektov, ki zadevajo vprašanje uporabe in dostopnosti arhivskega gradiva prek interneta,
- nove tehnološke perspektive.

Kolokvija se je udeležilo nad 160 udeležencev. Velika večina jih je bila iz Nemčije, nekaj pa tudi iz drugih držav: Belgije, Danske, Francije, Italije, Nizozemske, Švice itd. Iz Slovenije sta se kolokvija udeležila Meta Matijević iz Zgodovinskega arhiva Ljubljana in Matevž Košir iz Arhiva Republike Slovenije.

V pozdravnih besedah so marburška mestna svetnica, podpredsednik marburške univerze in predstavnik ministrstva za znanost in kulturo dežele Hessen poudarili pomen interneta pri mednarodni komunikaciji, sodelovanju ter raziskavah.

Pozdravom je sledilo uvodno predavanje dr. Angelike Menne Haritz iz marburške arhivske šole z naslovom Arhivi in internet - ponovno odkritje struktur. Internet se v zadnjih letih hitro razvija in tudi v arhivih je bil presežen dvom o njegovi uporabi. Kot zgled je navedla tudi spletno stran arhivske šole (<http://www.uni-marburg.de/archivschule/>). V arhivski šoli so se odločili organizirati omenjeni kolokvij, da bi spodbudil večjo izmenjavo izkušenj in pregled aktualnih projektov s področij arhivov in interneta.

Uvodna razprava dr. Angelike Menne Haritz je bila namenjena predvsem širši obravnavi interneta ter poglobljenim značilnostim tega. Predavateljica je poudarila velike razlike med internetom in tiskanimi mediji ter opozorila na možnost in pomen odziva na informacijo. Informacija na internetu ne le razlaga, ampak od uporabnika želi odziv, hoče njegovo mnenje (prek elektronske pošte), ali pa ga spodbuja k nakupu. Internet omogoča iskanje z uporabo pojmov, vendar ni le leksikalen, ampak kaže vse povezave. Zato internet ni pomemben le pri posredovanju informacij, ampak tudi za izmenjavo, dopolnjevanje, komunikacijo in svobodno preoblikovanje teh informacij za posameznikovo lastno uporabo. Arhivom lahko internet zelo koristi, še posebej zato, ker je struktura arhiva (arhivska tektonika) blizu internetu.

Sledil je pregled dosežkov mednarodnega razvoja na področju arhivov in interneta.

Kanadčanka Anne von Camp iz RLG ("Research Libraries Group") je v referatu z naslovom Integriran dostop do arhivske informacije - izkušnja RLG pokazala, v kakšnih oblikah je mogoče predstaviti arhivsko informacijo na internetu. Pri predstavitvi je pomembno predvsem preoblikovanje iz pisne v elektronsko obliko.

Predstavila je tudi RLG. Skupina je bila ustanovljena leta 1974. Danes ima 160 članov kot so univerze, knjižnice, arhivi, društva, muzeji; 74 odstotkov članov je iz ZDA, 3 odstotki iz Kanade, 21 odstotkov iz Evrope, Avstralije. Njihov cilj je s povezavo izboljšati dostop do informacij za podporo raziskavam. Na internet bodo postavili tako objavljene kot tudi neobjavljene vodnike, članke in drugo. Trudijo se omogočiti

dostop tudi do izvirnih dokumentov, od listin pa vse do muzejskih predmetov. Internet postaja vse pomembnejši, saj raziskovalci informacijo najprej poiščejo na mreži, šele nato tudi na tradicionalen način. Internet omogoča tudi večjo integracijo razpršenih informacij. Skupina RLG je pri svojem delu deležna vse večje finančne podpore, saj so institucije spoznale, da internet ponuja lepo priložnost za predstavitev arhivskega gradiva. Tako tudi devet univerz predstavlja njihovo arhivsko gradivo, še vedno pa ostaja 60 odstotkov arhivskih fondov nedostopnih, ker gradivo še ni ustrezno popisano.

Problem pri delu pa so standardi, saj jih je veliko tako na lokalni kot tudi na državni ravni. Razvoj poteka v smeri vse večje uporabe ISAD(G). Več o skupini RLG in njenih projektih si lahko ogledate na:

AVC@notes.rlg.org; www.rlg.org; www.rlg.org/arr/index.html; www.rlg.org/e-news.html.

O arhivih in internetu v ZDA je govorila Kries Kiesling, vodja raziskovalnega centra "Harry Ransom Humanities Research Center" iz Austina v Teksasu, v referatu z naslovom Zakaj potrebujemo EAD ("Encoded Archival Description"). V ZDA obstajajo najrazličnejše vrste arhivov (nacionalni, državni, arhivi združenj (npr. Microsoft), lokalni, društveni, univerzitetni, rokopisni itd.), ki so v preteklosti pri delu uporabljali najrazličnejše standarde. Tako je še danes, zato so predstavitve njihovih katalogov na mreži precej različne, vendar si v zadnjih letih močno prizadevajo, da bi prišli na isti imenovalce. Pri tem se morajo spopadati z najrazličnejšimi argumenti proti uporabi skupnih standardov. To otežuje še dejstvo, da v ZDA nacionalni arhiv nima niti pristojnosti niti funkcije, da bi postavljaj enotne standarde, kot ju ima ponekod drugod (na primer v Kanadi). Večina arhivov objavlja kratke sumarne opise celotnih zbirk in fondov navadno skupaj z indeksi, in popise, ki so večinoma večnivojski.

Začetki ameriških izkušenj s standardi za popise na mreži segajo v sredo 80. let, ko so začeli uporabljati MARC ("Machine-Readable Cataloging"). Pri popisih na mreži so nato uporabili še Gopher. Vse bolj pa se je kazala potreba po standardizaciji, zato so si izposojali knjižničarske standarde. Pri oblikovanju arhivskih standardov v ZDA ima poglobljeno vlogo komite za standarde pri Društvu ameriških arhivistov, poleg tega pa še drugi, kot na primer Nacionalna organizacija za standarde ipd. Danes tako uporabljajo predvsem tri vrste standardov:

- strukturne standarde, ki določajo elemente, omogočajo komunikacijo in izmenjavo (to so: MARC 21, ISAD(G), in EAD),

- vsebinske standarde (cela vrsta standardov, posebni za rokopise, grafično gradivo, filme ipd., nekateri so še iz začetka osemdesetih let, zadnji pa so že kompatibilni z ISAD(G)) in

- valorizacijske standarde (tudi številčni).

V povezavi s predstavitvami arhivskih pomagal na internetu pa se vse bolj uveljavlja standard EAD. Razvoj EAD DTD ("Encoded Archival Description Document Type Definition") se je začel leta 1993 s

projektom kalifornijske univerze Berkeley. Ta standard se uveljavlja na eni strani zato, ker HTML ("Hyper Text Markup Language") ni kos funkcionalnim zahtevam, na drugi strani pa EAD daje možnost za oblikovanje strukturnega standarda za arhivska pomagala - ter možnost za standardizacijo predstavitev arhivskega gradiva na internetu. EAD je "odprt" standard, ustrezen tako za PC kot tudi za Macintosh, uporablja se lahko z Natescapom, tudi v knjižnicah itd.; kaže hierarhična razmerja; omogoča navigacijo in priklic informacij. Pri EAD so uporabili SGML ("Standard Generalized Markup Language"). EAD je strukturni standard, omogoča večnivojsko popisovanje, je kompatibilen z ISAD(G) in naj bi bil uporaben tudi z različnimi (nacionalnimi in podobnimi) vsebinskimi standardi. Kot je sklenila referentka, je uvedba EAD postala razlog tudi za mednarodni dialog o njegovi uporabnosti in temu smo bili priča tudi na kolokviju marburške arhivske šole.

Več o EAD si lahko ogledate na:

[http://lcweb.loc.gov/ead/;](http://lcweb.loc.gov/ead/)

<http://www.loc.gov/ead/eadsites.html;>

[http://jefferson.village.virginia.edu/ead/.](http://jefferson.village.virginia.edu/ead/)

Sledile so predstavitve evropskih izkušenj z EAD DTD. Prva je predstavila francoske izkušnje Catharine Dherent iz Nacionalnega arhiva v Parizu. Leta 1996 je v okviru RLG obiskala ZDA francoska arhivska delegacija. Leta 1997 je nato francoska vlada odobrila projekt "Informacijska družba", ki je trajal dve leti (1997-1999). V okviru tega projekta so na podlagi programa PAGSI digitalizirali najpomembnejše dokumente za francosko nacijo in jih postavili na internet (<http://www.culture.gouv.fr/documentation/archim/accueil.html>). Leta 1999 pa so naredili prvi test z EAD, in sicer na primeru inventarja lokalnega arhiva: in sicer departmaja v Pirenejih za obdobje 1800-1940. Vse v jeziku XML ("EXtensible Markup Language"). Rezultati so bili pozitivni predvsem zaradi kompatibilnosti EAD in ISAD(G). Največji problem, s katerim so bili soočeni, pa je bil problem tako imenovanih "francoskih serij", serij, ki so bile oblikovane v okviru fonda po klasifikacijskem načrtu. Test je bil končan leta 1999, ko je bila v Londonu konferenca o EAD. Takrat je bila oblikovana posebna "francosko govoreča" delovna skupina s predstavniki iz Francije, Švice, Nemčije in Španije, ki se je lotila prevajanja EAD v francoščino in preverjanja njegove kompatibilnosti s francosko prakso. Uvedli so tudi nov test, tokrat na fondu "Etat generale" za obdobje 1800-1950, predvsem zaradi preproste strukture in hierarhičnosti gradiva. Test bo končan poleti 2001. Pri izvedbi jih je podprla fundacija Delmas Griemble Foundation iz New Yorka. Tehnična podlagasta XML in DTD "on line" (<http://sdx.culture.fr/sdx/index.xsp>), XML in DTD sta po mnenju referentke najuporabnejši orodji pri delu arhivista na internetu - predvsem za komunikacijo z zbirkami. EAD želijo uporabljati tudi nekatere druge organizacije v Franciji: Nacionalna knjižnica, rokopisni oddelki drugih knjižnic ipd. Od drugih projektov je omenila še projekt Napoleonske Francije: [http://www.napoleonica.org/.](http://www.napoleonica.org/)

Nemško izkušnjo z EAD je predstavil Bernhard Grau iz Bavarskega državnega arhiva v Münchnu. Tu je na prvem mestu nemško ameriški projekt "Gemeinsame Fachkonzept Online Erschliessung". Na EAD pa se navezuje tudi projekt o XML kot formatu izmenjave arhivskih pomagal prek EAD: "XML-Austauschformat für Online-Findbücher mit Schnittstelle zu EAD". Prvi projekt se je začel aprila 2000. Vodi ga skupina osmih arhivistov iz različnih ustanov, finančno pa ga podpirajo privatne organizacije iz ZDA. Cilj projekta je omogočiti lažji dostop do arhivskega in knjižničnega gradiva. Pripravljajo skupni znanstveni koncept predstavitve na internetu ter primerjavo EAD z nemškimi standardi. Po mnenju referenta se bo EAD, ki se izjemno širi ne le v ZDA, ampak tudi drugod, razvil v mednarodni "kvazi standard".

Pomen drugega projekta je predvsem povezava s formatom XML, kar naj bi omogočilo mednarodno izmenjavo podatkov in dolg rok uporabe. S tem se ne omejuje le na en arhiv, ampak omogoča skupne portale za arhivske baze več arhivov.

Problemi pri delu prve projektne skupine so se pokazali predvsem v podrobnostih: nemško-angleške terminološke nejasnosti in težave glede notranje strukture upravnih spisov, pri kateri je na eni strani hierarhična struktura, na drugi pa gradivo, razvrščeno po klasifikacijski shemi. Prav ta vprašanja so spodbudila živahno razpravo nemških arhivistov, ki so se spraševali, ali je mogoče prilagoditi EAD nemškim potrebam in ali ne obstaja neposredna pot na internet. Referent je menil, da brez nadzora in predelave to ne gre, da je prav EAD ustrezno sredstvo za prezentacijo na internetu. Razpravo je sklenil direktor severnorensko-westfalskega državnega arhiva dr. Otfried Dascher z ugotovitvijo o obstoju različnih arhivskih kultur in različnih struktur arhivov v različnih državah, ki pa so vseeno lahko temelj za iskanje boljšega razumevanja prek meja. Projekta še nista končana, več o njunem poteku si lahko ogledate na:

<http://www.uni-marburg.de/archivschule/fv32.html>

Sledil je drugi sklop referatov; ti so imeli za osrednjo temo digitalizacijo arhivskega gradiva in predstavitev digitaliziranih oblik na internetu. Cilj teh postopkov je tako imenovana "digitalna čitalnica" z arhivskimi pomagali in tudi s predstavitvami gradiva na internetu. Poleg "digitalne čitalnice" so cilji še "digitalna razstava", "digitalni fond" in "digitalna praksa" - na primer tečaji. Arhivi na internetu naj bi bili navzoči od arhivskega portala več arhivov, prek domačih strani posameznih arhivov in pregleda fondov vse do digitalnega dokumenta. Arhiv naj bi tako postal, kot se je slikovito in zelo ameriško izrazila ena od referentk, "Non stop shop".

Izkušnje z digitalizacijo sta na primeru državnega arhiva v Stuttgartu predstavila dr. Gerald Maier in dr. Thomas Fricke. Arhivalije so najprej fotografirali na 35 - milimetrski film, film digitalizirali in ga nato pripravili za predstavitve. Pri tem so uporabili software MIDOSA.

Njihove projekte si lahko ogledate na:

<http://www.lad-bw.de/workflow/index.htm>
in <http://www.lad-bw.de/digpro/>.

Razprava je tekla tudi o MIDOSI, to je programu za popisovanje, ki omogoča neposredno postavitev popisa na internet. Program je kompatibilen tako z ISAD(G) kot tudi z EAD. Več o MIDOSI glej na:

<http://www.midosi.de/>.

Dr. Edgar Büttner iz zveznega arhiva v Koblenzu je predstavil integrirani sistem BASYS, od prevzema arhivskega gradiva v vmesni arhiv do uporabe in postavitve arhivskih pomagal na internet.

Sledila je zanimiva predstavitev dr. Mechthild Black-Veldrup iz državnega arhiva v Düsseldorfu. Osrednja tema njenega referata je bila dostopnost arhivskih pomagal na internetu. Prepričana je, da uporabniki hočejo več kot le predstavitev dokumentov. Večine arhivskih pomagal (popisov, inventarjev...) namreč še ni na internetu, ker niso bili izdelani v elektronski obliki, oziroma so v elektronski obliki, toda le v obliki teksta. Zato so v Nemčiji maja 2000 začeli izvajati projekt problikovanja arhivskih pomagal v elektronsko obliko oziroma iz tekstovne v analogno obliko. Končna analogna elektronska oblika pa mora biti v primernem formatu za izmenjavo. Uporabljajo predvsem MIDOSO in jezik XML.

Direktor državnega arhiva v Hannoveru dr. Manfred von Boetticher je predstavil projekt odnosa zgodovinskih kart in arhivskega gradiva. V bistvu gre za projekt, ki bi na izviren način omogočil uporabniku iskanje arhivskega gradiva. Digitaliziran pregled fondov se povezuje s historično strukturo uradov in njihovo ozemeljsko pristojnostjo. Vsi ti podatki najdejo mesto na zgodovinski karti, na kateri jih je mogoče prosto obdelovati. Vsekakor zelo izviren projekt, ki pa poraja številna vprašanja, od historičnih krajevnih imen (kjer seveda sledijo izvornikom) do zapletene upravne strukture, pri kateri je na prvem mestu pristojnost. Fonde v okviru projekta opredelijo predvsem glede na pristojnost in glede na zemljepisni vidik.

Dr. Frank M. Bischoff iz državnega arhiva v Münstru je predstavil Severnorensko-vestfalski projekt VERA.

Projekt VERA si lahko ogledate na:
<http://www.archive.nrw.de/dok/vera/>.

Bernhard Helfer iz državnega arhiva v Wiesbadnu je predstavil program Hadis 2000, ki ga uporabljajo v deželi Hessen. O pričakovanih Združenja nemških raziskovalcev pa je govoril dr. Sigrun Eckelmann.

Zadnji sklop je bil posvečen novim tehnološkim perspektivam. Prvi je imel referat Paul Bantzer iz berlinskega podjetja Startex. Govoril je predvsem o novih perspektivah baz podatkov na internetu. Gre za različne baze na internetu, na primer vsebinske in podobno. Tehnično večinoma uporabljajo jezik SQL ("Structured Query Language"), standardiziran jezik za oblikovanje baz podatkov. Po bazah podatkov so mogoči različni načini "navigacije".

Interaktivne grafične vektorske mape je predstavil profesor na visoki šoli v Darmstadtu dr. Gerhard Knorz. XML je po njegovem mnenju vse bolj univerzalen, posebno v povezavi z XSL ("Extensible

Stylesheet Language") oziroma XSLT (?) in SVG ("Scalable Vector Graphics") ob pomoči katerih definirajo dokument in omogočijo njegovo grafično interaktivnost.

Kolokvij arhivske šole je sklenil referat prof. dr. Manfreda Sommerja z marburške univerze, ki je predstavil vrste portalov na internetu in možnosti uporabe, ki jo ti omogočajo.

Referenti so pri predstavitev uporabljali bogato tehnično opremo, ki jo je ponudil novi informacijski kongresni center, tako da smo na zaslonu živo lahko spremljali praktične vidike teoretičnih razprav. Kolokvij je nakazal tudi smeri razvoja novih tehnologij v prihodnosti in njihov pomen za delo arhivov.

Matevž Košir

Arhiv na obisku

Sedmega junija letos si je skupina zaposlenih v Zgodovinskem arhivu Celje privoščila po pričevanju udeležencev dokaj uspešno ekskurzijo. Ta nas je vodila pravzaprav v bližnjo sosesčino, v kateri smo osuplo odkrivali stvari, ki so bile večini vedno preblizu, da bi se ustavili ob njih in jih spoznali.

Svoj raziskovalni dan smo začeli v Velenju, kraju, v katerem že dve leti domuje muzej premogovništva, ki je bil letos tudi med nominiranci za laskav naziv evropskega muzeja leta. Obiskovalce tega izjemnega muzeja že na začetku pričaka zanimiva preobrazba, ko se pod vodičevim nadzorom in s primernim komentarjem iz arhivistov, šolarjev ali upokojencev prelevijo v priložnostne rudarje v enakih, z odsevniki okrašenih površnikih in s poplesujočimi čeladami na glavah. Veliki žepi že v garderobi dobe svojo vlogo, ko v njih izgine skrbno v papir zavita knapovska malica. Po nekaj navodilih in opozorilih nas je sprejela kabina jamskega dvigala, in nas v prepisnem srku potegnila več kot sto metrov pod zemljo. V vpadnem rovu smo se spodnji in zgornji (dvigalo ima namreč kabino v dveh ravneh, vsak nivo pa je sprejel približno pol skupine) spet srečali in nadaljevali pot do jamske predavalnice. Tam smo si ogledali kratek film o nastanku različnih vrst premoga ter o razvoju premogovništva v Velenju. Nazadnje nas je pozdravil še arhivistični kolega Anton Aškerc, ki je v Škalah služboval kot kaplan ter premogarjem posvetil tudi nekaj pesmi. Da bi naša pot po podzemlju srečno minila, smo se kot pravi rudarji priporočili še sveti Barbari, ki domuje v improvizirani kapelici. Ogled smo nadaljevali v prepisnih rovih, v katerih so razstavljeni drče, vedra in vozički za prevoz premoga, v rovu pa smo srečali tudi fantiča, ki je v jami delal kot voznik vprege za prevoz premoga od delovišča do dvigala. Ob glavnem rovu so v stranskih rovih predstavljeni posamezni prizori iz premogarskega vsakdanjika - ročni izkop in natovarjanje premoga, mini-